

Aleksandra Marciniak
Paulina Milewska
Magdalena Kokosińska
Fundacja Normalne Miasto-Fenomen
biblioskan@fundacjafenomen.pl

Jedno miasto – pięć miejskich bibliotek publicznych. Działalność łódzkich księżnic oczami realizatorów projektu Biblioskan

Streszczenie: W Łodzi funkcjonuje pięć miejskich bibliotek publicznych, ale łącznie w mieście jest ponad 80 placówek działających w obszarach pięciu dzielnic. Artykuł dotyczy sieci miejskich bibliotek publicznych (MBP) i jej funkcjonowania. Opisano w nim działalność poszczególnych MBP oraz wskazano wspólne cechy w oparciu o sprawozdania merytoryczne za rok 2014 oraz o rozmowy z dyrektorkami i pracownikami bibliotek. Artykuł powstał jako rezultat prac prowadzonych w ramach projektu Biblioskan.

Słowa kluczowe: biblioteki publiczne, Miejska Biblioteka Publiczna Łódź, sieć bibliotek, Biblioskan

Wstęp

Fundacja Normalne Miasto-Fenomen od sierpnia 2014 r. realizuje projekt *Biblioskan – kontrola obywatelska bibliotek publicznych w Łodzi*¹, finansowany z Funduszy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) w ramach programu *Obywatele dla Demokracji*. Motywacją do podjęcia działań była chęć zdiagnozowania obecnego stanu łódzkiej sieci bibliotek publicznych ze szczególnym uwzględnieniem aspektów ważnych dla czytelników. W rezultacie projektu powstaną raporty i rekomendacje, które powinny przyczynić się do poprawy jakości świadczonych usług.

Realizatorzy projektu widzą swoją rolę jako rzeczników działających na rzecz bibliotek miejskich. Zaangażowali się w promowanie oferty księżnic wśród mieszkańców i bywalców Łodzi, czego jednym z efektów jest opracowany poradnik zatytułowany *Biblioteka – więcej niż myślisz*², a kolejnymi będą publikacja fachowa oraz planowana na marzec 2016 r. ogólnopolska konferencja skierowana do kadr zarządzających oraz władz samorządowych (organizatorów). Dzięki temu zostaną podsumowane rezultaty projektu, a także podjęta dyskusja na temat stanu bibliotek publicznych w kraju.

Jednym z elementów projektu były wizyty studyjne mające na celu przyjrzenie się funkcjonowaniu bibliotek w innych miastach. W 158. numerze *Biuletynu EBIB* była mowa o organizacji miejskiej sieci bibliotek publicznych w Gdańsku³, a w 160. – we Wrocławiu⁴. Tym ra-

¹ BIBLIOSKAN. W: *Fenomen – Fundacja Normalne Miasto* [on-line], [dostęp 17.10.2015]. Dostępny w: <http://www.fundacjafenomen.pl/biblioskan>.

² Dostępny wkrótce.

³ MILEWSKA, P., KOKOSIŃSKA, M., MARCINIAK, A. Jedno miasto – jedna biblioteka. Wizyta studyjna w Gdańsku w ramach projektu Biblioskan. *Biuletyn EBIB* [on-line] 2015, nr 5 (158) [dostęp 17.10.2015]. Dostępny w: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/358/527>.

⁴ MILEWSKA, P., KOKOSIŃSKA, M., MARCINIAK, A. Jedno miasto – jedna miejska biblioteka publiczna. Relacja z wizyty studyjnej w MBP we Wrocławiu. *Biuletyn EBIB* [on-line] 2015, nr 7 (160) [dostęp

zem postanowiono opisać specyfikę funkcjonowania łódzkich księżnic. Tekst powstał w oparciu o analizę sprawozdań za rok 2014 oraz rozmów z dyrektorkami i instruktorkami MBP, którym autorki artykułu serdecznie dziękują za życzliwość i poświęcony czas.

Organizacja miejskiej sieci bibliotek

Łódzka sieć bibliotek publicznych to pięć odrębnie zarządzanych Miejskich Bibliotek Publicznych, zlokalizowanych w kolejnych dzielnicach miasta. Każda ma nadany odrębny numer w Rejestrze Instytucji Kultury Urzędu Miasta Łodzi i działa w oparciu o własny statut. Nadzór merytoryczny nad instytucjami sprawują Wydział Kultury Urzędu Miasta Łodzi i Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Łodzi. Każda MBP ma inny regulamin – zapisy obowiązujące czytelników różnią się w poszczególnych dzielnicach, np. w zakresie warunków zapisu, wypożyczeń czy cenników usług. Łącznie w mieście funkcjonuje 81 bibliotek (w tym cztery filie szpitalne) oraz dwie czytelnie.

Struktura organizacyjna wygląda następująco:

- MBP Łódź-Bałuty tworzą Biblioteka Główna, 18 filii (w tym jedna wyłącznie dla dzieci i młodzieży oraz jedna wyłącznie dla dorosłych) i dwa punkty biblioteczne (w areście śledczym i w domu pomocy społecznej). Główna biblioteka dzielnicy od września 2015 r. jest czynna w soboty.
- MBP Łódź-Górna, w której strukturze są Dział Gromadzenia, Opracowania i Selekcji Zbiorów⁵, Dział Udostępniania Zbiorów i Dział Informacji oraz 16 filii. Jedenaście z nich gromadzi zbiory o charakterze ogólnym, dwie dla dzieci, a dwie wyłącznie dla dorosłych. Dwie filie zlokalizowane są w szpitalach i udostępniają zbiory ich pacjentom oraz personelowi. Dodatkowo w tej dzielnicy funkcjonują trzy punkty biblioteczne (dwa przy domach dziennego pobytu i jeden przy domu pomocy społecznej). Dział Udostępniania Zbiorów i Informacji jest czynny także w soboty.
- MBP Łódź-Polesie tworzy Dział Udostępniania oraz 17 filii. Z czego trzy z nich gromadzą wyłącznie księgozbiór dla dzieci, cztery wyłącznie dla dorosłych, a dziesięć (w tym jedna szpitalna i jedna zlokalizowana w domu pomocy społecznej) – uniwersalne. W dzielnicy działa także osiem punktów bibliotecznych. W 2014 r. zlikwidowano bibliotekę składową, a także przystąpiono do przekształcenia archiwum w składnicę akt. Dwie filie są czynne także w soboty.
- MBP Łódź-Śródmieście tworzą Dział Gromadzenia, Opracowania, Udostępniania i Informacji, Dział Informacyjno-Bibliograficzny oraz 13 filii bibliotecznych, w tym cztery filie dla dzieci i młodzieży, dziewięć filii dla dorosłych, jedna szpitalna. Żadna śródmiejska biblioteka nie jest czynna w sobotę, ale planuje się otwarcie wybranych filii, jeśli uda się wdrożyć zaplanowane modernizacje.
- MBP Łódź-Widzew to Dział Gromadzenia, Opracowania, Udostępniania i Informacji, Oddział dla Dzieci oraz 11 filii (w tym dwie dla dzieci i młodzieży) i 3 punkty biblioteczne. Jedna filia jest czynna także w soboty.

20.11.2015]. Dostępny w: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/374>.

⁵ Jako jedyna spośród pięciu łódzkich bibliotek MBP Łódź-Górna ma wyodrębniony dział, który zajmuje się gromadzeniem, opracowaniem i selekcją zbiorów dla wszystkich swoich filii.

Filie

Poniżej zebrano najciekawsze informacje dotyczące funkcjonowania wybranych filii bibliotek publicznych w poszczególnych dzielnicach.

MBP Łódź-Bałuty

Najlepsze warunki lokalowe mają Dział Udostępniania (Biblioteka Główna) oraz filia nr 2 – są w niej duże pomieszczenia o powierzchni ponad 600 m². Obydwie biblioteki rejestrują rocznie najwyższą w dzielnicy liczbę czytelników i wypożyczeń. W większości filii w ostatnich latach przeprowadzono remonty i prace modernizacyjne. Niektóre z nich usytuowane są na piętrze, siedem placówek przystosowanych jest do obsługi osób z niepełnosprawnością ruchową. Dwanaście filii pracuje w systemie jednozmianowym, a siedem na dwie zmiany.

Ciekawą działalność prowadzi filia nr 3, która koncentruje się na zaspakajaniu potrzeb czytelnich, edukacyjnych i kulturalnych dzieci i młodzieży. Lokal został zmodernizowany w 2012 r. i przystosowany do wymogów najmłodszych użytkowników. Wyposażono go w specjalne meble, na przykład jeden z regałów ma kształt lokomotywy. W kącie dla najmłodszych czytelników są nie tylko książeczki dla maluchów, ale także zabawki. Wydzielono również kilka regałów na zbiory dla dorosłych. Ze względu na swój profil filia organizuje liczne imprezy kulturalne dla czytelników indywidualnych i grup szkolnych oraz przedszkolnych. Biblioteka to miejsce, w którym można odrobić lekcje, na przykład korzystając ze zgromadzonego księgozbioru popularnonaukowego, a także wsparcia kadry czy wolontariuszy. Rozrywkę zapewniają liczne gry, zabawy i konkursy, organizowane przez bibliotekarzy. Można tu także obejrzeć film lub zagrać na konsoli Xbox.

Od 1 czerwca do 1 listopada 2015 w filii realizowano projekt pt. *Spotkajmy się i poczytajmy – innowacyjny cykl seansów głośnego czytania połączonego z różnymi formami działalności kulturalno-oświatowej*, skierowany do dzieci i młodzieży w wieku przedszkolnym i szkolnym mieszkających na Starych Bałutach⁶.

MBP Łódź-Górna

Największy lokal biblioteczny w strukturze MBP Łódź-Górna ma powierzchnię 740 m², jest zlokalizowany w centrum dzielnicy, co powoduje, że metraż ten jest niewystarczający. Cztery kolejne największe powierzchniowo filie liczą od 250 do 280 m². Obecnie sześć filii oraz główna biblioteka dzielnicy mieszczą się na piętrze, co stanowi niedogodność dla osób starszych oraz z dysfunkcjami ruchu. Do potrzeb osób niepełnosprawnych przystosowanych jest pięć filii (w tym jedna częściowo), a w siedzibie biblioteki głównej znajduje się schodolaz.

Ciekawą aktywność w dzielnicy Górna prowadzi filia nr 16, która specjalizuje się w gromadzeniu księgozbioru, a także działaniach na rzecz dzieci ze specjalnymi potrzebami. Biblioteka na stałe współpracuje z organizacjami wspierającymi osoby z niepełnosprawnościami, organizując wspólne imprezy – akcje czytania literatury terapeutycznej czy warsztaty umiejętności psychospołecznych. Różnorodność proponowanych przez bibliotekę

⁶ Dofinansowanie pozyskano z projektu *Grant na lepszy start*, współfinansowanego ze środków Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, realizowanego przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

form pracy służy przede wszystkim wyrównywaniu szans najmłodszych łodzian w dostępie do kultury oraz wpisuje się znacząco w działania w obszarze rewitalizacji społecznej, mające na celu zapobieganie społecznemu wykluczeniu. Lokal biblioteki jest nowoczesny i dobrze wyposażony, co daje możliwość podejmowania różnorodnych działań.

MBP Łódź-Polesie

Wśród 18 placówek bibliotecznych tej dzielnicy najlepsze warunki lokalowe mają: filia nr 1 (218 m²), filia nr 2 (266 m²), filia nr 5 (240 m²), filia nr 7 (312 m²) oraz filia nr 12 (330 m²).

Ciekawą działalność w dzielnicy Polesie prowadzi filia nr 14, która specjalizuje się w literaturze z zakresu biblioterapii i czytelnictwa osób niepełnosprawnych. Znajdują się tam publikacje o walorach terapeutycznych, poświęcone chorobom, różnym rodzajom niepełnosprawności i uzależnień oraz dostosowane do potrzeb osób z wadami wzroku (duży druk). Również działalność informacyjna, edukacyjna i kulturalna tej filii jest dostosowana do wymagań osób ze specjalnymi potrzebami.

Filia nr 7 oferuje przestronny, nowy lokal o powierzchni 312 m² (otwarty w maju 2015 r.), wyposażony w osiem komputerów z dostępem do internetu (zakupionych ze środków Budżetu Obywatelskiego). Pozwala to m.in. na organizację cieszących się ogromną popularnością cyklicznych kursów komputerowych dla seniorów. Biblioteka aspiruje do miana multimedialnej – znajdują się tu zbiory książki mówionej, a także istnieje możliwość korzystania z urządzenia Czytawk Plus, służącego osobom niewidomym do odtwarzania muzyki i książek w formacie MP3 i DAISY oraz urządzenie lektorskie Poet Compact.

*Fot. 1 i 2. MBP Łódź-Polesie, filia nr 7
Źródło: ze zbiorów MBP Łódź-Polesie.*

Filia nr 16, zwana Biblioteką Katolicką, zgromadziła znaczny zbiór książek o tematyce związanej z religią, filozofią i etyką katolicką. Bibliotekarze i grupa przyjaciół tej filii aplikowali o środki z projektu *Grant na lepszy start*. Pozyskano dzięki temu dofinansowanie na projekt pt. *SzOK Spotkania z Ogromną Kreatywnością*, skierowany do seniorów. Zakładał on przeprowadzenie sześciu nieodpłatnych warsztatów rękodzielniczych.

MBP Łódź-Śródmieście

Dwie śródmiejskie filie biblioteczne mają powierzchnię powyżej 200 m², siedem – między 100 a 200 m², a cztery – poniżej 100 m², w tym dwie zaledwie 15 m². W samym centrum miasta, przy ul. Sienkiewicza, ma siedzibę nowoczesnie wyposażona filia nr 2. Wnętrze jest dwupoziomowe, a dogodna lokalizacja zachęca do organizowania aktywności edukacyjnej i kulturalnej. W czerwcu i lipcu 2015 r. realizowano tu projekt pt. *Cudze chwalimy, swego nie znamy. Łódź w obiektywie mieszkańców*. Biorący w nim udział seniorzy uczestniczyli w warsztatach fotograficznych. Najpierw zapoznano ich z możliwościami urządzeń i tajnikami sztuki robienia zdjęć. Następnie uczestnicy samodzielnie wykonali fotografie, które później poddali obróbce cyfrowej pod okiem specjalistów. Ostatnim etapem był wernisaż prac.

Fot. 3 i 4. MBP Łódź-Śródmieście, filia nr 2
Źródło: ze zbiorów MBP Łódź-Śródmieście.

Z kolei śródmiejska filia nr 5 często kieruje swoje działania do młodych czytelników. Od 2010 r. zlokalizowana jest w zaniedbanym i ubogim rejonie miasta. Biblioteka pełni zatem czasami funkcję świetlicy, centrum animacji kulturalnej czy zacisznego miejsca zastępującego dom. Z racji tej specyfiki realizowano tu projekt finansowany przez miasto *Wyciągamy dzieci z bram*, którego celem było wyrównywanie szans na dostęp dzieci do zasobów kultury i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

Od stycznia do czerwca 2015 r. filia nr 5 była partnerem projektu pt. *MURA-LOVE GRY*, finansowanego przez Fundację Orange. Jego celem było stworzenie aplikacji na urządzenia mobilne, związanej ze zjawiskiem występowania sztuki w przestrzeni miejskiej. Zrealizowano cykl warsztatów dotyczących nowych technologii, technik malarstwa wielkoformatowego i kreatywnego myślenia. Młodzi uczestnicy projektu wraz z rodzinami wzięli też udział w pikniku naukowym i wycieczce szlakiem łódzkich murali.

*Fot. 5 i 6. Siedziba filii nr 5 i wycieczka szlakiem murali
Autor: Jadwiga Krakowiecka.*

MBP Łódź-Widzew

W strukturze MBP Łódź-Widzew znajdują się trzy filie przeznaczone wyłącznie dla dzieci i młodzieży. Zlokalizowane są one w tych samych budynkach, co filie dla dorosłych. Bibliotek, których zbiory mają charakter uniwersalny, jest pięć. W dwóch filiach dla dorosłych wydzielono kąciki dla dzieci. W dzielnicy jest tylko jedna filia o powierzchni 200 m², sześć ma metraż powyżej, a cztery poniżej 100 m². W ośmiu filiach funkcjonują Biblioteczne Kluby Europejskie, których misją jest zapoznawanie czytelników z kulturą innych krajów. Realizują ją poprzez organizację wystaw, warsztatów artystycznych i literackich, pogadank, głośnego czytania literatury danego regionu, gier i zabaw typowych dla danego państwa czy mini-teatrzyków.

MBP Łódź-Widzew od 2008 r. jest instytucją goszczącą w Projekcie Wolontariatu Europejskiego (EVS), realizowanego obecnie w ramach programu Erasmus Plus. Biblioteka działa w tym zakresie we współpracy z Fundacją Edukacji i Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (FERSO). Corocznie w MBP Łódź-Widzew praktyki odbywają wolontariusze z różnych krajów Europy. Ich obecność przyczynia się do rozwoju oferty kulturalnej bibliotek widzewskich i działalności Bibliotecznych Klubów Europejskich.

Oddział dla Dzieci i filia nr 2 uczestniczą w projekcie FERSO, dofinansowanym przez MKiDN pt. *Klub Przyjaciół Kota Piotrka*. Jego celem jest promocja czytelnictwa wśród najmłodszych dzieci w wieku od 4 do 10 lat.

Działania edukacyjne i kulturalne

Biblioteki łódzkie współtworzą ofertę kulturalną miasta, organizując liczne i bezpłatne imprezy dla publiczności. W wielu filiach działają Dyskusyjne Kluby Książki, w ramach których często organizowane są spotkania autorskie. W 2014 r. w Łodzi zorganizowano ponad 100 takich wydarzeń (Bałuty – 27, Górna – 24, Polesie – 11, Śródmieście – 24, Widzew – 18). W łódzkich księżnicach można było poznać między innymi: Małgorzatę Gutowską-Adamczyk, Pawła Beręsewicza, Irenę Matuszkiewicz, Katarzynę Majgier, Agnieszkę Tyszkę czy Grażynę Bąkiewicz.

Każdego roku niezwykle bogatą i atrakcyjną ofertę biblioteki kierują do seniorów. Nieustannie dużym zainteresowaniem cieszą się warsztaty z zakresu podstawowej obsługi komputera i internetu. Wśród zajęć aktywizujących osoby starsze są także tematyczne pogadanki, spotkania z ludźmi kultury i sztuki, warsztaty plastyczne, rękodzielnicze czy literackie, jak również powiązane z nimi wernisaże, prezentujące twórczość seniorów. Bibliotekarze z myślą o swoich dojrzałych czytelnikach organizują koncerty i wycieczki do ciekawych łódzkich miejsc.

Miejskie Biblioteki Publiczne stale współpracują z przedszkolami i szkołami, organizując dla dzieci i młodzieży liczne konkursy, zajęcia pozaszkolne w ciągu roku, a także półkolonie w trakcie wakacji czy ferii zimowych. Z myślą o najmłodszych czytelnikach organizowane są imprezy okolicznościowe, na przykład Dzień Dziecka, Andrzejki, Mikołajki. W 2014 r. w ramach Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych realizowanego przez Urząd Miasta Łodzi w bibliotekach zorganizowano wiele zajęć (spektakli, warsztatów, prelekcji) poświęconych profilaktyce uzależnień i promowaniu zdrowego stylu życia, kierowanych do uczniów szkół podstawowych i gimnazjów.

Poniżej znajdują się opisy najciekawszych imprez zorganizowanych w 2014 i 2015 r.

MBP Łódź-Bałuty

W ramach projektu Polska Cyfrowa Równych Szans w bibliotece odbył się cykl zajęć komputerowych dla seniorów. Uczestnicy uczyli się obsługi komputera i internetu. W programie znalazło się między innymi korzystanie z portali społecznościowych i komunikatorów online. Z okazji obchodów setnej rocznicy przyłączenia Bałut do Łodzi biblioteka zaprosiła uczniów szkoły podstawowej do udziału w grze edukacyjnej pt. *Poznaj Bałuty*. Dzięki temu zapoznali się oni z lokalnymi agendami, poznali charakterystyczne dla tej dzielnicy miejsca – pomniki, parki i obeliski. Dzieci mogły wykazać się znajomością topografii okolicy, którą zamieszkują, i wiedzą na temat jej historii.

MBP Łódź-Górna

Zorganizowała konkurs dla szkół gimnazjalnych *Recytujemy prozę Reymonta*. Przebiegał on w 3 etapach. Zorganizowano warsztaty doskonalące pamięć i koncentrację, warsztaty teatralne oraz występy recytatorskie fragmentów prozy patrona biblioteki. Uroczystość finałowa odbyła się w czasie obchodów Tygodnia Bibliotek. To była już VIII edycja konkursu realizowanego we współpracy z Teatrem Powszechnym. W październiku 2014 r. w ramach XVIII Festiwalu Sztuk Wszelakich Osób Niepełnosprawnych w filii nr 8 odbyło się otwarcie *Wielkiej Wystawy Rysunku Dziecięcego* z udziałem autorów prac. Wydarzeniu towarzyszył koncert grupy KRIM z ZSS nr 7 w Łodzi. Biblioteka już od kilku lat jest organizatorem tego wydarzenia, realizowanego we współpracy z instytucjami pracującymi na rzecz osób niepełnosprawnych.

MBP Łódź-Polesie

Biblioteczny Teatrzyk Lalek działa w filii nr 2 od maja 1998 r., kiedy to z okazji 575. rocznicy nadania Łodzi praw miejskich przygotowano spektakl pt. *O łodzi Janusza i założeniu osady nad Łódką*. Tekst opracowano na podstawie legendy opublikowanej w książce Zdzisława Konickiego pt. *Dziwy nad Łódką*. W ciągu 17 lat istnienia teatrzyku przygotowano 10 premier. Scenariusze do wszystkich przedstawień opracowano na podstawie dostępnych

w bibliotece tekstów literackich. Dekoracje, lalki i ich stroje wykonują bibliotekarki, które stają się także aktorkami. Spotkania z widzami odbywają się co miesiąc.

MBP Łódź-Śródmieście

W ramach Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych MBP zorganizowała warsztaty Street Artu. Kierowane były one do dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym. Młodzi uczestnicy spotkań mieli możliwość aktywnego uczestnictwa w kulturze, odkrycia swoich twórczych pasji i kreatywnego spojrzenia na sztukę. Dzieci dowiedziały się, czym jest sztuka miejska, mogły obejrzyć różne murale, graffiti i opracowywać tagi. Na zakończenie warsztatów uczestnicy malowali na płytach kartonowo-gipsowych własne murale. Efekty pracy młodych twórców zostały wyeksponowane na wystawie w lokalu biblioteki. Organizatorem wydarzenia była filia nr 5 dla Dorosłych we współpracy z Fundacją Urban Forms i Sekcją Estetyki Koła Naukowego Filozofów Uniwersytetu Łódzkiego.

MBP Łódź-Widzew

Teatrzyk Cieni to impreza dla przedszkolaków przygotowana przez wolontariuszy europejskich i pracowników filii nr 9. Bibliotekę z tej okazji upodobniono do teatru, zapewniając mroczną scenerię i poduszki do siedzenia. Dzieci musiały „zakupić” bilet wstępu na spektakl (walutą była zaśpiewana przez nie piosenka). Na scenie zaprezentowano historię o Smoku Wawelskim. Dodatkową atrakcją była projekcja krótkiego filmu o teatrze cieni, w którym za pomocą dłoni zobrazowany został świat zwierząt. Po występach dzieci mogły same spróbować swoich sił za teatralnym parawanem. Łącznie odbyło się 12 spektakli, w których uczestniczyło 275 widzów.

Tańce etniczne to regularnie odbywające się spotkania z panią Magdaleną Ponczek, instruktorem tańca. W programie jest nauka tańca żydowskiego (Nigun Atcik, Baszana, Yoy), rumuńskiego (Rumunian Hora), skandynawskiego (Family dance), rosyjskiego (Walonki) i chorwackiego (Tu jest mój dom).

Poniżej (tab. 1) zestawiono typy imprez kulturalno-edukacyjnych, zorganizowanych przez MBP w 2014 r. Uwzględniono zarówno liczbę podjętych aktywności, jak i ich uczestników.

Tab. 1. Zestawienie wybranych imprez zorganizowanych przez biblioteki publiczne w 2014 r.

Rodzaj imprezy	Bałuty		Górna		Polesie		Śródmieście		Widzew		RAZEM	
	liczba	uczestnicy	liczba	uczestnicy	liczba	uczestnicy	liczba	uczestnicy	liczba	uczestnicy	liczba	uczestnicy
<i>Wystawy</i>	493	*	608	*	479	*	854	*	607	*	3041	*
<i>Spotkania autorskie</i>	27	693	24	696	11	549	24	567	18	623	104	3128
<i>Spotkania</i>	72	1514	59	1440	21	537	67	1006	10	179	229	4676
<i>Zajęcia komputerowe</i>	795	3755	307	4205	486	2324	463	2060	157	541	2208	12885
<i>Warsztaty artystyczne</i>	537	7992	414	6169	74	943	345	3957	672	11663	2042	30724
<i>Konkursy</i>	110	1306	76	1833	22	1020	51	1068	31	821	290	6048
<i>Imprezy artystyczno-lit-rackie</i>	24	746	44	1479	20	486	35	824	48	1442	171	4977
<i>Gry i zabawy</i>	363	2603	185	1992	1053	2661	511	3141	229	1055	2341	11452
<i>Prelekcje</i>	118	2498	65	1056	21	470	25	626	94	1652	323	6302
RAZEM⁷	4013	57981	3018	45861	3481	24349	5015	46852	3518	42675	16506	182922

**W tabeli nie podano liczby uczestników wystaw, ponieważ jest ona trudna do ustalenia. Teoretycznie każdą osobę odwiedzającą bibliotekę w trakcie ekspozycji można by uznać za odbiorcę przekazu.*

⁷ Suma poszczególnych imprez i ich uczestników nie jest równa danym z wiersza „RAZEM”, ponieważ w zestawieniu uwzględniono tylko wybrane typy aktywności podejmowane przez biblioteki.

Zarządzanie

Kierownicy poszczególnych filii Miejskich Bibliotek Publicznych merytorycznie podlegają kontroli instruktorów. Posiadają autonomię w zakresie gromadzenia zbiorów oraz planowania działalności kulturalnej i edukacyjnej swoich placówek. O zatrudnieniu pracowników decyduje dyrektor, do którego kierownicy mogą składać propozycje zmian obsady. Zebrania kadry zarządzającej odbywają się minimum raz w miesiącu, bywa że ich częstotliwość jest zwiększana w przypadku pojawienia się takiej potrzeby. MBP Łódź-Widzew organizuje dodatkowo raz w miesiącu spotkania dla wszystkich bibliotekarzy.

W każdej z MBP przeprowadzana jest okresowa ocena pracowników, co jest powiązane z obowiązującym systemem kontroli zarządczej⁸. Ewaluacji poddawane są m.in. kompetencje, kultura osobista, organizacja pracy, stosunek do czytelnika i myślenie strategiczne. Dąży się do tego, by pozytywny wynik nagradzany był premią, jednakże nie zawsze pozwala na to budżet biblioteki.

Kierownicy zobowiązani są do planowania i sprawozdawczości (na potrzeby Urzędu Miasta Łodzi są to plany i sprawozdania: miesięczne, kwartalne, półroczne i roczne, na potrzeby GUS i BN przygotowuje się sprawozdania roczne, na potrzeby Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – półroczne i roczne). Zarządzający filiami ponoszą także odpowiedzialność materialną za ich dobytek.

Promocja MBP

Żadna z MBP w Łodzi nie ma wyodrębnionego działu promocji. Najczęściej działania marketingowe leżą w kompetencjach dyrekcji i instruktorów, czasami informatyków (zarządzanie stroną WWW, portalami społecznościowymi). Poszczególni kierownicy filii mogą samodzielnie kreować wizerunek placówki, którą zarządzają.

Wszystkie pięć bibliotek ma własne strony internetowe i Biuletyny Informacji Publicznej. Większość filii prowadzi blogi, na których zamieszczane są informacje o aktualnych wydarzeniach. Do promowania oferty wykorzystywane są także media społecznościowe (głównie Facebook i YouTube) i tradycyjne materiały drukowane, tj. ulotki, plakaty, zakładki czy banery reklamowe. O ważnych wydarzeniach i imprezach organizowanych przez biblioteki informowane są media lokalne (tradycyjne i elektroniczne). W żadnej z bibliotek nie istnieje jednak stanowisko rzecznika prasowego. Problemem dostrzeganym przez zarządzających jest niskie zainteresowanie mediów wydarzeniami i ofertą łódzkich MBP.

⁸Kontrola zarządcza to system procedur, instrukcji, zasad i mechanizmów, które wspomagają zarządzanie, zmierzając do uzyskania – przez kierownictwo - pewności, że cele jednostki zostaną osiągnięte. Źródło: PŁOSKONKA, J. Pojęcie kontroli w ujęciu zarządczym. *Kontrola Państwowa* 2006, nr 2, s. 8.

Biblioteki chętnie włączają się w organizowane przez miasto, a nawet ogólnopolskie akcje związane z czytelnictwem i promocją kultury. Są to m.in. Tydzień Bibliotek, Tydzień Czytania, Cała Polska Czyta Dzieciom, Łódzkie Senioralia, Kampania Łódzkie Czyta czy Tydzień z Internetem.

Przy okazji organizacji imprez do współpracy zapraszani są często partnerzy. Ich wsparcie może mieć charakter merytoryczny, organizacyjny lub finansowy. W 2014 r. wśród instytucji wspierających działania bibliotek były liczne rady osiedli, spółdzielnie mieszkaniowe, domy pomocy społecznej, kluby hobbystyczne, szkoły, a także Instytut Pamięci Narodowej, SANEPID, Towarzystwo Przyjaciół Niepełnosprawnych, wydawnictwa, szkoły językowe, Pałac Młodzieży im. J. Tuwima, Teatr Powszechny i Teatr Lalek Arlekin. Biblioteki współpracują także z lokalnymi fundacjami i organizacjami pożytku publicznego.

Finansowanie sieci bibliotek

MBP utrzymują się w głównej mierze z dotacji przyznawanej przez Urząd Miasta Łodzi. Dodatkowe fundusze pozyskiwane są m.in. ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Budżetu Obywatelskiego, grantów Urzędu Miasta Łodzi (np. Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych) oraz z budżetów rad osiedli. Do końca lipca 2015 r. większość bibliotek łódzkich mogła bezpłatnie udostępniać internet dzięki wsparciu Fundacji Orange. Łódzkie biblioteki korzystają z usług firm windykacyjnych, które egzekwują należności z tytułu nieuiszczonych opłat za nieterminowy zwrot książek. Pozyskane w ten sposób fundusze przeznaczone są na zakup zbiorów.

W 2015 r. pojawiła się w Łodzi możliwość aplikowania o granty w ramach programu *Opracowanie modelu prowadzenia rewitalizacji obszarów miejskich na wybranym obszarze w Mieście Łodzi*⁹. Dofinansowanie na realizację działań w 2015 r. otrzymały MBP Łódź-Śródmieście filia nr 2 (projekt pt. *Cudze chwalimy, swego nie znamy – Łódź w obiektywie mieszkańców* skierowany do seniorów) i filia nr 5 (projekt pt. *Przystanek Biblioteka. Łódź to Ty* skierowany do dzieci i młodzieży) oraz MBP Łódź-Widzew filia nr 5 (projekt pt. *Talent i pasja na Księżym Młynie* skierowany do młodzieży i seniorów).

Bibliotekarze to grupa zawodowa wynagradzana bardzo nisko. Na początku 2015 r. nagłośniono protesty pracowników krakowskich księżnic, którzy domagają się podwyżki płac¹⁰, ale i łódzcy bibliotekarze podjęli się walki o swój byt materialny. Uświadamiali władzom miasta, że wielu z nich mimo wyższego wykształcenia i długiego

⁹ Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007–2013.

¹⁰MORAWIEC, B.M. Krakowscy bibliotekarze mówią dość. W: *Lustro Biblioteki* [on-line], [dostęp 12.12.2015]. Dostępny w: <http://www.lustrobiblioteki.pl/2015/02/krakowscy-bibliotekarze-mowia-dosc.html>.

stażu pracy zarabia 1500 zł netto, co sprawia, że żyją na skraju ubóstwa. Stworzyli oni także chwytliwe hasło, że w ciągu roku bibliotekarz zarabia tyle, ile wynosi koszt posadzenia dwóch drzewek w centrum miasta¹¹. Dzięki protestom i pojawianiu się na obradach Rady Miejskiej w sierpniu 2014 r., wygospodarowano z budżetu miasta dodatkowe pieniądze. W 2015 r. pensje powinny wzrosnąć średnio o około 250 zł brutto na osobę. Miasto zadeklarowało, że przeznaczy na podwyżki 850 tys. zł¹².

W czerwcu 2015 r. głos w sprawie niskich wynagrodzeń pojawił się także ze strony pracowników Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Łodzi. Pracownicy merytoryczni domagają się 500 zł podwyżki, gdyż są niezadowoleni z faktu, że ich pensje są niewiele wyższe od średnich uposażeń kadry najniższego szczebla, a jednocześnie niższe od administracyjnej¹³. Dane dotyczące średnich płac w łódzkich MBP zebrano w poniższej tabeli.

Tab. 2. Etaty i płace w MBP w 2014 r.

<i>MBP</i>	<i>Średnia liczba etatów</i>	<i>w tym merytoryczne</i>	<i>Procentowy udział kadry merytorycznej w całości zatrudnienia</i>	<i>Średnia płaca brutto pracowników merytorycznych</i>
<i>Bałuty</i>	90	71	0,79	2617
<i>Górna</i>	70	54,5	0,78	2503
<i>Polesie</i>	59	42,75	0,72	2447
<i>Śródmieście</i>	55	40,5	0,74	2357
<i>Widzew</i>	48	32,25	0,67	2212

Źródło: opracowanie własne.

Gromadzenie i opracowanie zbiorów

Proces gromadzenia i opracowania zbiorów w większości łódzkich bibliotek publicznych jest zdecentralizowany, co oznacza, że każda filia samodzielnie zajmuje się uzupełnianiem zasobów swojej filii, a następnie ich opracowaniem. Tylko w MBP Łódź-Górna udało się scentralizować oba procesy już w 1993 r. Zadania te powierzono Działowi Gromadzenia, Opracowania i Selekcji Zbiorów.

Selekcji zbiorów dokonuje się z różną częstotliwością, w zależności od potrzeb. W większości filii usuwanie zbędnych materiałów następuje 1–2 razy w roku. Z uwagi

¹¹KACZYŃSKI, Ł. Bibliotekarze z Łodzi żądają podwyżek. W rok zarabiają mniej niż koszt dwóch drzewek w woonefie. W: *Dziennik Łódzki: Kultura* [on-line], [dostęp 12.12.2015]. Dostępny w: <http://goo.gl/7SCjPH>.

¹²KRASNODEBSKI, B. W 2015 roku będzie więcej pieniędzy dla pracowników bibliotek. W: *Dzień Dobry Łódź* [on-line], [dostęp 12.12.2015]. Dostępny w: <http://ddlodz.pl/w-2015-roku-bedzie-wiecej-pieniedzy-dla-pracownikow-bibliotek/>.

¹³GWIZDAŁA, A. „Jest ciężko, ledwo wystarcza do pierwszego”. Pracownicy biblioteki skarżą się na swoje pensje. W: *Radio Łódź* [on-line], [dostęp 12.12.2015]. Dostępny w: <https://goo.gl/JzpKD3>.

na sytuację materialną i niewielkie kwoty wydatkowane na poszerzanie zbiorów, nie wszystkie pozycje wydane przed laty i noszące wyraźne ślady użytkowania są ubytowane.

Udostępnianie

Większość bibliotek oferuje usługę dostarczania publikacji do domów osobom chorym i niepełnosprawnym. Do nich także kierowana jest oferta zbiorów specjalnych, tj. książka mówiona, muzyka relaksacyjna, publikacje drukowane większą czcionką, a także organizowane imprezy o charakterze integracyjnym. Biblioteka na Polesiu oferuje także urządzenie Czytack Plus wraz z pakietem cyfrowym książek mówionych, którego zakup został dofinansowany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Biblioteka na Bałutach wprowadziła natomiast możliwość wypożyczania za kaucją czytników książek elektronicznych.

Proces udostępniania zbiorów scentralizowano w MBP Łódź-Górna i MBP Łódź-Śródmieście. Czytelnicy tych bibliotek są zobowiązani do wypełnienia deklaracji zapisu tylko raz, a zyskują możliwość korzystania ze wszystkich filii dzielnicy. W MBP Łódź-Górna czytelnicy oznaczani są w bazie jako nieaktywni po rocznej nieobecności w bibliotece. W pozostałych dzielnicach następuje to po 5 latach. Śródmiejskie filie od 2013 r. korzystają z nowej scentralizowanej bazy czytelników. Wszystkie dane wprowadzono wówczas do systemu, dlatego do 2015 r. nie dokonano aktualizacji statusów użytkowników.

W poniższych tabelach zebrano podstawowe dane dotyczące liczebności zbiorów i ich wypożyczeń, charakterystyki użytkowników oraz wskaźników czytelnictwa w poszczególnych MBP w Łodzi. Prezentowane liczby dotyczą 2014 r.

Tab. 3. Podstawowe wskaźniki dotyczące zbiorów i ich wykorzystania

<i>Biblioteka</i>	<i>Nowych książek rocznie</i>	<i>Zbiory ogółem</i>	<i>Wypożyczenia ogółem</i>	<i>Wypożyczenia książek</i>	<i>Liczba odwiedzin ogółem</i>
<i>Bałuty</i>	5680	388096	1053737	899158	477969
<i>Górna</i>	4577	265857	740040	625718	347338
<i>Polesie</i>	4103	255070	475285	403833	244660
<i>Śródmieście</i>	3106	199870	572482	482843	361885
<i>Widzew</i>	4457	162370	351039	329397	177825
<i>Razem</i>	21923	1271263	3192583	2740949	1609677

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 4. Struktura wiekowa czytelników

Biblioteka	do 5 lat	6–12	13–15	16–20	dorośli 20+	seniorzy 60+	OGÓŁEM
Bałuty	363	3194	1940	2273	21335	6907	36012
Górna	864	3669	1640	1898	13878	4621	26570
Polesie	480	1777	786	933	8569	4226	16771
Śródmieście	202	1653	1318	1657	11904	3153	19887
Widzew	313	1677	713	863	6517	2542	12625
RAZEM	2222	11970	6397	7624	62203	21449	111865

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 5. Wskaźniki dotyczące liczby czytelników i ich aktywności

Biblioteka	Liczba wypożyczeń na 1 czytelnika	Czytelnicy wśród mieszkańców dzielnicy (%)	Czytelnicy wśród mieszkań- ców miasta (%)
Bałuty	29,2	0,19	0,05
Górna	27,8	0,17	0,04
Polesie	28,3	0,13	0,02
Śródmieście	28,8	0,34	0,03
Widzew	27,8	0,1	0,02
ŚREDNIA/ RA- ZEM	28,4	0,19	0,16

Źródło: opracowanie własne.

Oprogramowanie biblioteczne

Każda MBP dokonywała wyboru oprogramowania oddzielnie, co w konsekwencji spowodowało, że w bibliotekach publicznych w Łodzi funkcjonują różne programy. Na Bałutach korzysta się z programu MAK BN, choć od 2015 r. rozpoczęto wdrażanie w niektórych filiach systemu Mateusz. Po zakończeniu procesu nastąpi centralizacja udostępniania w dzielnicy. MBP Łódź-Górna korzysta z oprogramowania Sowa2, a od 2014 r. ma w pełni zintegrowany Centralny Katalog Zbiorów z metawyszukiwar-
ką portalu „W Bibliotece” <http://w.bibliotece.pl/>. Na Polesiu i Widzewie funkcjonują systemy firmy MOL, a na Śródmieściu Mateusz. Wadą widzewskiego katalogu OPAC jest to, że dostęp do niego jest możliwy wyłącznie w godzinach otwarcia bibliotek. Znacząca większość łódzkich filii jest skomputeryzowana. Wdrożenia modułu wypo-
życzeń należy jeszcze dokonać w dwóch bibliotekach na Górnej. Planuje się, że pro-
ces zakończy się w 2016 r.

Podsumowanie

Łódź może pochwalić się drugą co do wielkości siecią MBP – więcej filii bibliotecz-
nych jest tylko w Warszawie (172). Nie jest ona jednak scalona, ale zarządzana
przez 5 odrębnych dyrekcji, czym przypomina krakowskie rozwiązanie (4 MBP z 56

filiami). W miastach takich jak Poznań (42 filie), Wrocław (37 filii), Szczecin (34 filie) czy Gdańsk (30 filii), działalność bibliotek publicznych jest koordynowana przez jedną bibliotekę główną. Decentralizacja powoduje, że funkcjonowanie poszczególnych instytucji nieco różni się od siebie, choć zasadnicze funkcje muszą być realizowane podobnie – każda przecież ma powierzone przez organizatora takie same misje.

Konsekwencją braku jednej sieci jest niemożność (bądź znaczące utrudnienie) utworzenia wspólnych dla całego miasta działów, np. gromadzenia czy opracowania zbiorów, wdrożenia tego samego systemu bibliotecznego, a także prężnie działającego systemu promowania działalności. Oferta kulturalna i edukacyjna każdego dużego miasta jest szeroka i biblioteki muszą walczyć o to, by ich codzienna praca była uważana przez społeczność lokalną.

Niewątpliwą zaletą decentralizacji jest to, że poszczególne dyrekcje mogą nawiązywać bliższe relacje z kierownikami filii, czy zatrudnianymi bibliotekarzami. W przypadku mniejszej instytucji łatwiej kontaktować się ze wszystkimi pracownikami, przez co istnieje także możliwość bycia „bliżej czytelnika”, szybkiego reagowania na potrzeby społeczności lokalnej i na przykład łatwiejszej zmiany procedur.

Przedstawiona w tekście działalność łódzkich MBP oczywiście nie oddaje całości sytuacji. Warto zauważyć, że na przykład działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami (tj. gromadzenie odpowiednich zbiorów, czy usługa dostarczania książek do domu) są realizowane we wszystkich dzielnicach. Także współpraca z Fundacją Edukacji i Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego czy realizowanie zadań przewidzianych w Miejskim Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, gromadzenie regionalistów to działania obecne w całej Łodzi.

Realizatorów projektu bardzo cieszą sygnały o nadchodzących zmianach. Planuje się między innymi ujednoczenie najważniejszych dla czytelników zapisów pięciu regulaminów udostępniania zbiorów. Dotychczasowe dość znacząco różniły się między sobą, co mogło być problematyczne dla użytkowników aktywnych w obszarze całego miasta.

Coraz bliższe realizacji są też plany wprowadzenia w Łodzi Karty Miejskiej¹⁴, która miałaby szerokie zastosowanie, w tym także mogłaby służyć jako karta biblioteczna. Ułatwieniem we wdrażaniu tej funkcjonalności mogłoby być wprowadzenie wspólnego dla wszystkich MBP oprogramowania bibliotecznego. Możliwym rozwiązaniem w tej sprawie zaczął przyglądać się Wydział Kultury Urzędu Miasta Łodzi przy wsparciu realizatorów projektu Biblioskan.

Bibliografia:

¹⁴KWINTKIEWICZ, M. Karta miejska nadchodzi. W: *Wyborcza.pl Łódź* [on-line]. 11.05.2015 [dostęp 12.12.2015]. Dostępny w: <http://lodz.wyborcza.pl/lodz/1.35153.2702915.html>.

1. BIBLIOSKAN. W: *Fenomen – Fundacja Normalne Miasto* [on-line], [dostęp 17.10.2015]. Dostępny w: <http://www.fundacjafenomen.pl/biblioskan>.
2. GWIZDAŁA, A. „Jest ciężko, ledwo wystarcza do pierwszego”. Pracownicy biblioteki skarżą się na swoje pensje. W: *Radio Łódź* [on-line], [dostęp 12.12.2015]. Dostępny w: <https://goo.gl/JzpKD3>.
3. KACZYŃSKI, Ł. Bibliotekarze z Łodzi żądają podwyżek. W rok zarabiają mniej niż koszt dwóch drzewek w woonefie. W: *Dziennik Łódzki: Kultura* [on-line], [dostęp 12.12.2015]. Dostępny w: <http://goo.gl/7SCjPH>.
4. KRASNODEBSKI, B. W 2015 roku będzie więcej pieniędzy dla pracowników bibliotek. W: *Dzień Dobry Łódź* [on-line], [dostęp 12.12.2015]. Dostępny w: <http://ddlodz.pl/w-2015-roku-bedzie-wiecej-pieniedzy-dla-pracownikow-bibliotek/>.
5. KWINTKIEWICZ, M. Karta miejska nadchodzi. W: *Wyborcza.pl Łódź* [on-line]. 11.05.2015 [dostęp 12.12.2015]. Dostępny w: <http://lodz.wyborcza.pl/lodz/1,35153,2702915.html>.
6. MILEWSKA, P., KOKOSIŃSKA, M., MARCINIAK, A. Jedno miasto — jedna biblioteka. Wizyta studyjna w Gdańsku w ramach projektu Biblioskan. *Biuletyn EBIB* [on-line] 2015, nr 5 (158) [dostęp 17.10.2015]. Dostępny w: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/358/527>.
7. MILEWSKA, P., KOKOSIŃSKA, M., MARCINIAK, A. Jedno miasto – jedna miejska biblioteka publiczna. Relacja z wizyty studyjnej w MBP we Wrocławiu. *Biuletyn EBIB* [on-line] 2015, nr 7 (160) [dostęp 20.11.2015]. Dostępny w: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/374>.
8. MORAWIEC, B.M. Krakowscy bibliotekarze mówią dość. W: *Lustro Biblioteki* [on-line], [dostęp 12.12.2015]. Dostępny w: <http://www.lustrobiblioteki.pl/2015/02/krakowscy-bibliotekarze-mowia-dosc.html>.
9. PŁOSKONKA, J. Pojęcie kontroli w ujęciu zarządczym. *Kontrola Państwowa* 2006, nr 2, s. 8. ISSN 0452-5027.

Marciniak, A., Milewska, P., Kokosińska, M. Jedno miasto – pięć miejskich bibliotek publicznych. Działalność łódzkich księżnic oczami realizatorów projektu Biblioskan. *Biuletyn EBIB* [on-line] 2015, nr 1 (163), *Prywatność w bibliotece*. [Dostęp 25.02.2016]. Dostępny w: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/400>. ISSN 1507-7187.